

Nr 96.

Av herrar **Järte** och **Bernström**, om ökning av antalet för arméförvaltningen avsedda officerare m. m.

I proposition nr 50 till 1925 års riksdag framhöll chefen för försvarsdepartementet, att han delade krigsberedskapskommissionens uppfattning, att man torde böra räkna med den möjligheten, att i krigstid en övergång nödvändigt måste ske från beroende av internationellt utbyte till ekonomisk självförsörjning i större eller mindre grad. Det syntes då vara en självklar sak, att man redan i fredstid måste planlägga denna övergång, om den överhuvud taget skulle kunna genomföras med ordning och reda samt inom rimlig tid.

Kostnaderna för den ifrågasatta organisationen beräknades till 120,000 kronor.

Med anledning av ovannämnda proposition avgåvo undertecknade i andra kammaren en motion nr 360 angående den ekonomiska krigsberedskapen. I denna, varav ett exemplar bifogas (bil. 1), påpekades i anslutning till vad som i vissa andra länder åtgjorts, nödvändigheten av att denna fråga ordnades i samband med den nya försvarsorganisationen, och att detta borde ske på ett effektivare sätt, än som i proposition nr 50 föreslagits.

Motion nr 360 vann icke riksdagens bifall. Änskönt i proposition nr 50 angivits, att »framställning torde i sinom tid böra till riksdagen avlätas» i denna fråga, framlades icke vid föregående års riksdag någon proposition härom. Icke heller i årets statsverksproposition finnes något angivet om att sådan proposition är att förvänta till innevarande års riksdag.

Oberoende av frågans behandling i vårt land har emellertid utvecklingen på detta område i andra länder varit i snabbt fortskridande.

Det gångna året har sålunda medfört ett kraftigt framåtskridande av den ekonomiska krigsberedskapen i flera länder, och i allt större utsträckning har insikten om dess betydelse vunnit insteg. Av särskilt intresse äro de åtgärder, som vidtagits i Italien och Förenta Staterna.

I *Italien* har antagits en lag den 8 juni 1925 angående landets organisation för krig. De viktigaste bestämmelserna i denna äro:

§ 1.

Regeringen åligger att redan i fredstid organisera nationens krigsberedskap.

§ 2.

Denna organisation, som i sin helhet utgör nationens mobilisering, består av dels militär, dels civil mobilisering — — —.

§ 3.

I händelse av allmän eller partiell mobilisering, när regeringen så anser nödigt och i den utsträckning, den anser lämpligt, äro alla medborgare såväl män som kvinnor, och alla lagligt konstituerade företag skyldiga att bidra till det allmänna försvaret, moraliskt och materiellt; alla äro underställda krigslag.

§ 4.

För den civila mobiliseringens verkställande komma, så snart det visar sig nödvändigt, att tillsättas — — —

a) en kommission för att granska kommersiella transaktioner rörande införsel av råvaror — — —

b) en kommission för att övervaka krigsfabrikationen och fördelningen av råmateriel och industriprodukter samt för att kontrollera alla fabriker, såväl statens som enskildas,

c) en kommission för att sörja för inköp och fördelning av livsmedel — — samt för att kontrollera livsmedelsindustrien, såväl statens som den enskilda,

d) en kommission för propaganda och civilt understöd för att sörja för propagandan inom och utom landet, bispringa de stridandes familjer — — —, sörja för krigsskadade och utdela pensioner — — —.

§ 5.

— — Vid allmän mobilisering överflyttas organiserandet av arbetskraften och krigsfångarnas användande under en särskild kommission, som lyder direkt under militärmyndigheterna.

§ 7.

Alla departement ha skyldighet att sörja för att alla underlydande hålla i beredskap mobiliseringsplaner, och vad därmed sammanhänger — — —.

Dessa skola inlämnas jämte noggrant utarbetad statistik till försvarskommissionen — — —.

Det åligger även bolag, föreningar etc., vilka utses av försvarskommissionen, att hålla i beredskap egna mobiliseringsplaner för att kunna trygga driften med icke krigstjänstskyldig personal.

§ 8.

Redan i fredstid — — — utarbetas av vederbörande departement ransoneringsplan, — — varigenom sörjes för uppläggande av reservförråd av livsmedel och produkter, som icke produceras inom landet eller i tillräcklig mängd.

§ 9.

Vid allmän eller partiell mobilisering, när regeringen så anser nödvändigt och i den utsträckning, den anser lämpligt, äger den rättighet att för krigsmaktens och den civila befolkningens behov rekvirera

- 1) alla medborgares tjänster,
- 2) alla bolags, föreningars etc. tjänster,
- 3) all fast och lös egendom — — —.

§ 11.

För organiseringen av nationens krigsberedskap äger regeringen att redan i fredstid på sätt, som i särskilda förordningar fastställles, företaga den inventering, som anses erforderlig. Härvid erhållna uppgifter — — — böra behandlas som strängt hemliga.

§ 15.

För att tillgodose statens ögonblickliga försvar kan regeringen helt eller delvis tillämpa denna lag, även innan allmän eller partiell mobilisering ägt rum.

I *Förenta Staterna* har man kommit mycket långt i fråga om ekonomisk krigsberedskap. Redan genom »The national defence act» av 1920 tillgodo-gjorde man sig erfarenheterna från världskriget i detta avseende, och tidigare än i något annat land övergick man till handling, då det gällde detta område.

Enligt § 5 i nämnda lag åligger det understatssekreteraren att under ledning av statssekreteraren övervaka, att de militära hjälpmedlen ävensom allt, som krigsväsendet i övrigt fordrar, ställas i beredskap, att ordna denna materiel och att förbereda den industriella organisationen i fred, så att den motsvarar krigets krav.

Det militära underlaget för myndigheternas rekvisitioner utgöres av

a) organisationstabeller (organisation tables), vilka uppgöras av generalstaben och utvisa varje mobiliserad enhets sammansättning;

b) tabeller för normalutrustning (tables of basic allowances) angivande utrustningsbehovet för varje enskild man och för varje särskild enhet;

c) tabeller för ammunitionsförråden (tables of rates of fire) utvisande behovet för varje artilleripjäs etc. å krigsskådeplats;

d) förbrukningstabeller för all övrig krigsmateriel m. m.;

e) huvudmobiliseringsplan (the basic mobilisation plan) utvisande mobiliseringsgången, inkallandet av ersättningsmanskap, organisation av utbildningen etc.

Med stöd av dessa uppgifter beräknas för varje månad härens behov. Det grundläggande arbetet har nu slutförts och revideras sedan med hänsyn till organisationsförändringar och teknikens utveckling. Statssekreteraren för krigsdepartementet uppger som ett exempel på arbetets omfattning, att för icke mindre än 14,000 slag av material behovs- och anskaffningslistor uppställts.

För materialanskaffningen är landet indelat i 14 anskaffningsdistrikt av olika storlek beroende på den industriella utvecklingen i skilda landsdelar. I varje distrikt äro vart och ett av de olika anskaffningscentra (fördelade på 7 departement: Quartermaster corps, Engeneer corps, Signal corps, Ordnance department, Medical department, Air service och Chemical warfare service) representerade genom en anskaffningsbyrå.

Som exempel på hur avsevärda belopp, om vilka det i dessa frågor kan röra sig, må påpekas, att de för artillerimaterielanskaffningen viktiga besiktningssinstrumentenas värde nu uppgår till 130 $\frac{1}{2}$ miljoner kronor. Vid äskandet av anslag för 1925 skrev artilleribyran bl. a.: »Det senaste kriget fann U. S. A. utan tillräcklig mängd besiktningssinstrument, och otaliga svårigheter uppstodo som en följd härav. Ritningar och tillverkningsbestämmelser sänkades, och efterfrågan på tillverkan av besiktningss-

instrument var oerhörd. Dåligt konstruerade och dåligt tillverkade dylika instrument var följden, vilket i sin tur orsakade underhålligt tillverkad och för sent levererad materiel. Framtidens krig kommer att bli ett massproduktionens krig, och flera månaders produktionsförsening kan undvikas endast genom att hava ett tillräckligt antal besiktningsinstrumentssatser.»

Förståelsen för betydelsen av den ekonomiska krigsförberedelsen har i Förenta Staterna visat sig synnerligen stor, och en på detta område ledande militärorganisatör skriver: »I stället för den brist på intresse, som på vissa håll förespåtts, ligger enligt min uppfattning den huvudsakliga svårigheten i att kunna låta organisationen utvecklas tillräckligt snabbt för att kunna tillfredsställa detta intresse. Vi ha funnit affärsmän, som visat sig villiga icke blott att ägna tid och tanke åt det arbete, som förberedelsearbetet åsamkar, utan även att gå längre och ådraga sig utgifter, som vi icke tänkt på att begära. De ha verkligen visat en osjälviskhet, som är synnerligen uppmuntrande».

Vad vårt eget land beträffar, har den år 1924 tillsatta *industriberedskapskommissionen* den 25 november 1925 till Konungen avgivit förslag till åtgärder för den ekonomiska krigsberedskapen m. m. Efter en detaljerad motivering säges:

»På grund av vad ovan anförts, och med understrykande av nödvändigheten, att här avsett krigsberedskapsarbete snarast möjligt ryckes upp ur det efterblivna läge vari detsamma på grund av brist på organisation och personal för närvarande befinner sig, får industriberedskapskommissionen i underdånighet hemställa,

att Eders Kungl. Maj:t täcktes

dels vidtaga sådana åtgärder, att till de militära förvaltningsmyndigheternas förfogande ställes erforderlig personal för ett nöjaktigt tillgodoseende av de arbetsuppgifter, som sammanhånga med krigsberedskapsarbetet,

dels till nästkommande års riksdag avgiva förslag:

1. till inrättande av ett sekretariat i industriberedskapskommissionen och till att för detta ändamål för budgetåret 1 juli 1926—30 juni 1927 anvisa ett reservationsanslag å 30,000 kronor, beräknat enligt bifogade förslag till stat för detta sekretariat (bil. 2),

2. till insättande av en rikskommission för den ekonomiska krigsberedskapen i enlighet med ovan angivna riktlinjer och till att för detta ändamål för budgetåret 1 juli 1926—30 juni 1927 anvisa ett reservationsanslag å 125,000 kronor, beräknat enligt bifogade förslag till stat för denna kommission (bil. 3), dock med rätt för Eders Kungl. Maj:t att inom ramen av ifrågavarande anslag göra erforderliga ändringar i den för kommissionen här föreslagna sammansättningen samt

3. till lagbestämmelser angående näringsidkares m. fl. skyldighet att biträda vid arbetet med industriens krigsorganisation i enlighet med de militära förvaltningsmyndigheternas ovan åberopade framställning den 9 februari 1925 (bil. 4).»

Det är enligt vår mening nödvändigt, att frågan om den ekonomiska krigsberedskapen, vilken icke, såsom varit det naturliga, löstes i samband med krigsmaktens organisation vid föregående års riksdag, dels ordnas på sådant sätt, att lämpligt organiserade organ skapas för densamma, dels att vårt lands farliga efterblivenhet i denna fråga avhjälpes genom att de erforderliga åtgärderna redan vid innevarande års riksdag beslutas.

Det är givetvis önskvärt, att de föreslagna organisationsändringarna kunna genomföras inom en så snävt som möjligt begränsad kostnadsram. Under sådana förhållanden bör det undersökas, huruvida icke indragning eller omorganisation på annat håll kan företagas för att ernå kostnadsminskning. Under fjolåret framhöllo vi, att *militieombudsmannainstitutionen*, som tillkom under helt andra förutsättningar än de nu rådande, enligt uttalande under senare år från kretsar, tillhörande olika partier, numera ej har någon väsentlig uppgift att fylla, som icke lika väl och med betydligt mindre kostnad på annat sätt kan tillgodoses. En statistik över de åtal, som på sista tiden lett till fällande dom, visar dessas försvinnande ringa antal. Någon särställning för angivelser av militära ärenden synes i detta fall icke erfordras och torde den nödiga sakkunskapen i hithörande mål med mindre kostnad kunna ernås genom en i militära ärenden sakkunnig sekreterare hos justitieombudsmannen. Militieombudsmannen och hans expedition bör sålunda kunna indragas.

Vi hemställa därför,

att riksdagen måtte i huvudsaklig överensstämmelse med yrkandena i motion nr 360 i andra kammaren 1925 samt industriberedskapskommissionens förslag besluta

att antalet för arméförvaltningen avsedda officerare ökas med 6 och för marinförvaltningen avsedda marin-ingenjörer med 1;

att bevilja ett anslag å 30,000 kronor för nästa budgetår för att upprätta ett sekretariat inom industriberedskapskommissionen enligt bifogade förslag till stat (bil. 2);

att bevilja ett anslag å 125,000 kronor för nästa budgetår för upprättandet av en rikskommission för den ekonomiska krigsberedskapen enligt bifogade förslag till stat (bil. 3).

Stockholm den 21 januari 1926.

Otto Järte.

Erik Bernström.

Bil. 1.

Av herrar **Järte** och **Bernström**, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 50, angående försvarsväsendets ordnande.

Det senaste världskriget har visat, att vid nutida krig snart sagt varje materiell, ekonomisk och moralisk tillgång hos en nation måste tagas i anspråk. Ehuru det visserligen är möjligt, att även i framtiden krigiska konflikter kunna komma att avlöpa relativt hastigt, särskilt om ena partens militära tillgångar äro avsevärt underlägsna, är det tydligt, att man måste vara beredd på att en krigisk konflikt åter tar karaktär av ett långvarigt utnötningskrig med alla därmed sammanhängande påfrestningar för landet i dess helhet.

Den uppfattning, som i enlighet med proposition nr 50 gör gällande, att en materiell och ekonomisk krigsberedskap är nödvändig men likväl anser sig kunna reducera de militära stridskrafterna, så att man med säkerhet kan förutse att redan på grund härav ett långvarigt krig är uteslutet, är givetvis ologisk och oriktig.

Det lider intet tvivel, att icke i vårt land den civila krigsberedskapen försumrats på ett sätt, som i händelse av krig skulle kunna få ödesdigra verkningar i form av olämpligt eller för sent ingripande från statsmakternas sida. Även om propositionen delvis uppmärksammat dessa brister, är det dock alldeles tydligt, att den genomgripande betydelsen av den civila krigsberedskapen icke vunnit tillbörligt beaktande i form av positiva åtgärder och än mindre har hänsyn tagits till sambandet med försvarsfrågan i dess helhet.

Organisationen vid de militära förvaltningsmyndigheter, som syssla med den industriella krigsberedskapen, är synnerligen bristfällig och har icke genom i propositionen föreslagna åtgärder blivit löst på ett tillfredsställande sätt. De framställningar i detta avseende, som av dessa myndigheter gjorts, ha icke till fullo beaktats. I december 1924 gjordes från arméförvaltningen framställning dels om ökning av arbetskrafterna för här avsett ändamål, varvid av sparsamhetsskäl räknades med den minimiökning, som erfordrades för att de svåraste olägenheterna med nuvarande personalbrist skulle nödtorftligen avhjälpas, dels angående vissa organisationsändringar avseende inrättande av särskilda byråer å artilleri- och fortifikationsdepartementen för det krigsindustriella organisationsarbetet.

Beträffande kraven på personalökning angives i proposition nr 50, att desamma blivit »i viss omfattning» tillgodosedda, ävensom att »ytterligare erforderlig personal torde så småningom kunna göras tillgänglig genom den begränsning av övriga arbetsuppgifter, som den föreslagna organisationen otvivelaktigt kommer att medföra». Med hänsyn till den brist på personal för krigsindustriella ärendens handläggning, som redan nu råder, synes en sådan allmänt hållen anmärkning icke vara till fyllest. Vad som här fordras, är omedelbar åtgärd. Om sedan inskränkningar kunna åstadkommas på andra håll inom ämbetsverket, är en annan sak, som sedermera, då de för den avsedda försvarsorganisationen nödiga arbetsuppgifterna blivit klarlagda, bör upptagas till behandling.

Inom arméförvaltningen torde sålunda erfordras 6 officerare och inom marinförvaltningen 1 mariningenjör utöver i propositionen upptagna.

Behovet av ett *sammanhållande organ för planläggning av industriens anpassning för krigsändamål* har i viss mån tillgodosetts genom den industriberedskapskommission, som den 31 december 1924 tillsatts. Denna har tillkommit i stället för den förut befintliga krigsmaterielkommissionen. Industriberedskapskommissionen består av personer, som äro fullt upptagna av dem åliggande göromål i deras ordinarie befattningar. Endast ett ordinarie sammanträde om året är föreskrivet i instruktionen, och arbetskapaciteten hos kommissionen torde ej kunna tillmätas allt för stort värde, framför allt emedan den saknar det i dessa fall viktigaste nämligen ett permanent sekretariat. Kommissionens uppgift att verka för att säkerställa den inhemska industriens förmåga att tillgodose de krav, som i krigstid ställas på densamma ur såväl militär som civil synpunkt, står icke i rimligt förhållande till dess möjlighet att fylla denna uppgift.

Ett permanent sekretariat bör sålunda upprättas. Huru detta sedermera definitivt skall organiseras, bör erfarenheten utvisa, men måste tillsvidare härför beräknas en kanslichef och en sekreterare.

I fråga om *den allmänt ekonomiska krigsberedskapen* har i propositionen krigsberedskapskommissionens förslag av år 1918 endast i viss mån upptagits; någon bestämd stat för rikskommissionen har sålunda icke föreslagits. Det är emellertid att märka, att berörda kommission avgav sitt förslag, medan ännu kriget pågick, och att utvecklingen på ifrågavarande område sedan dess fortskridit synnerligen hastigt, och att således fredsförberedelserna nu böra få en helt annan omfattning, än man då tänkte sig. Detta belyses bäst genom några utdrag ur det i propositionen omnämnda franska lagförslaget, i vilket det bland annat heter:

Det är nödvändigt att förbereda sig på ett långvarigt krig, även om man hoppas på ett kort sådant och likaledes på ett krig, som sträcker sina verkningar till alla områden av nationens liv. Den militära verksamheten kommer att i framtiden fördubblas genom en diplomatisk strid (propaganda) och genom en ekonomisk strid (blockad). Materielen har fått större betydelse i striden än någonsin förut. Industriens alla krafter komma att dragas in i kampen. Emellertid göra mångfalden av olika stridsmedel, det höga priset och den ständigt fortgående förändringen av dessa stridsmedel, att det icke är lämpligt att upplägga stora förråd av sådan materiel redan i fred. Samlandet av de för ett kommande krig nödvändiga materiella resurserna bör sålunda äga rum i tvenne etapper:

1) I fred ett ständigt metodiskt experimenterande med de modernaste materieltyper, uppläggande av förråd nödvändiga för den styrka, som avses att uppsättas vid krigsutbrottet, samt för denna styrkas behov ända till det ögonblick, då industrien kan börja leverera vad som erfordras;

2) Då ögonblicket är inne, ett automatiskt igångsättande av de åtgärder, som skola säkerställa produktion i stor skala av vapen, materiel och allt, som erfordras för krigsmakten.

De som förr kallades icke-stridande, skola taga del i kampen ända från dess första dag, och i produktionen samt i allmän tjänst skall var och en hava sin redan i fred bestämda plats för att »tjäna». Direkt eller indirekt äro alla inblandade i kriget. Utöver värnplikten, som gäller dem, som inställas i krigsmakten, kommer nationalförsvarsplikten som åvilar alla, och som sträcker sina verkningar till alla verksamhetsområden. Den åvilar båda könen, alla aldrar och villkor och uppfylles genom frivillig eller tvungen tilldelning av var och en till en plats, där han beroende på fysiska, intellek-

tuella eller tekniska förutsättningar kan göra den största nyttan. Varje enskild medborgare, kollektivitet eller person, som även i den blygsammaste grad är representant för offentlig myndighet, är skyldig icke blott att delta i kriget utan även att förbereda sig härför. På det ekonomiska likväl som på det militära området måste en mobiliseringsplan uppgöras, och denna uppgift nödvändiggör ett intimt samarbete mellan alla under ledning av det allmännas organ.

En stor del värnpliktiga, som drogos ur armén för att säkerställa industriens och de stora allmänna företagens mobilisering, kunde icke alltid sättas på den plats, som bäst motsvarade deras förmåga. Med hänsyn till den omfattning, som nationens mobilisering i nästa krig kommer att erhålla redan från början skulle misstag av liknande slag få ännu allvarligare följder i framtiden. Å andra sidan går det icke an, att den allmänna regeln »rätt man på rätt plats» leder till den paradoxen, att truppförbanden försvagas över hövan genom ett oriktigt användande av värnpliktiga i hemorten. Hur viktig än den ekonomiska mobiliseringen må vara, skulle det likväl vara oantagbart att en fransman, som är i åldern att kunna bära vapen, icke normalt sett skulle användas i armén även om hans egenskaper skulle snarare göra honom lämplig för en annan plats.

I krigstid centraliseras fabrikationen och fördelningen av helfabrikat som behövas av flera statsdepartement och en enda minister erhåller ansvaret därför.

Samlandet och fördelningen av livsförnödenheter avsedda såväl för krigsmakten som för civilbefolkningens nödvändiga behov centraliseras och en enda minister erhåller ansvaret. De industrier, som hava att göra med livsmedelsproduktion, centraliseras likaledes.

Såsom av det anförda framgår, är omfattningen av den civila krigsberedskapen, därest den skall kunna medföra avsett resultat, av en mycket genomgripande natur och innefattar även en så ingripande fråga som den om en allmän nationalförsvarsplikt.

En utredning av dessa omfattande spörsmål synes icke hava ägt rum, sedan krigsberedskapskommissionens förslag avgavs. *Sambandet mellan denna fråga och försvarsorganisationens militära omfattning synes dock uppenbar.* Den hastiga utvecklingen på detta område har försatt hela frågan i ett nytt läge, under det senaste året, vilket framgår av de betydelsefulla åtgärder, som föreslagits eller företagits i andra länder. Den franske krigsministern har nyligen uttalat sig om den franska vänsterns blivande omorganisationsförslag och framhåller här såväl betydelsen av mobiliseringen av landets kraftresurser i allmänhet som sambandet häremellan och själva organisationen. »Det förkortande av värnpliktstiden, som genom reformen ernås, har icke varit reformens mål utan är ett resultat, som möjliggöres tack vare den nya organisationen. Dennas två fundamentala delar, vilka nu äro nära sin fullbordan, beröra arméns allmänna organisation och rekryteringen. Senare komma frågorna om kadrenna, beväpningen och mobiliseringen. Framför allt kräves, att denna göres på samma gång snabbare och smidigare, och att den närmare anknytes till mobiliseringen av landets kraftresurser i dessas helhet och icke blott av de rent militära. Därför komma mobiliseringsområdena att omläggas, så att de bättre överensstämja med den geografiska fördelningen av den olikartade ekonomiska verksamheten i skilda delar av Frankrike. Sålunda kommer gruvområdet i norra Frankrike att erhålla en särskild mobiliseringsordning

lämpad efter de speciella synpunkter, som där böra uppmärksammas. På samma sätt kommer att ske med de stora industridistrikten i mellersta och södra delarna av Frankrike. Manskapets utbildning behandlas som en angelägenhet, fullkomligt skild från mobiliseringsproblemen. Arméns övningsplatser komma därför ofta att vara skilda från mobiliseringscentra, vilka skola placeras helt och hållet ur synpunkten av olika platsers lämplighet som koncentreringsorter för det ena eller andra områdets alla kraftresurser. De skyddsstrupper, som krävas på dessa orter, komma att under den nya ordningen icke försvagas utan förstärkas. Man kommer att med yttersta försiktighet undvika, att vid någon tidpunkt under omorganisatio- nens genomförande ett svaghetsmoment uppstår. Den långsamhet, med vilken reformen måste genomföras, beror just på denna hänsyn.»

För den ekonomiska krigsberedskapen har i proposition nr 50 föreslagits en rikskommission. Riktigt torde vara, att den definitiva organisationen ej nu avgöres, utan att åt Kungl. Maj:t överlämnas att under det första året bestämma antalet ledamöter. Vid kommissionens sammansättning torde följande synpunkter böra beaktas. Bland de närmast liggande uppgifterna äro fördelning av de olika krigsberedskapsärendena mellan civila myndigheter samt förslag till personalfördelning inom dessa myndigheter för här avsett ändamål. Härför erfordras ett intimt samarbete med av förslagen berörda myndigheter ävensom industriens sammanslutningar etc.

Kommissionens ordförande bör med hänsyn till det maktpåliggande organisationsarbetet och framför allt emedan han bör erhålla inspektionsrätt över de av myndigheterna utförda krigsberedskapsåtgärderna vara fast avlönad och ej förena denna tjänst med annan befattning. Utom ordföranden bör följande personal tilldelas kommissionen:

- 1 kanslichef (fast anställd),
- 1 militär avdelningschef (kommenderad),
- 1 avdelningschef för industriella frågor,
- 1 » » livsmedelsfrågor,
- 1 » » finans- och kreditfrågor samt för nationalekon-
miska och statistiska arbeten (nationalekonom).

De trenne sistnämnda funktionärerna torde tills vidare kunna erhålla detta uppdrag såsom sakkunniga. Expeditionspersonal är även behöfelig.

Beträffande övriga ledamöter i kommissionen synes krigsberedskapskommissionens förslag i huvudsak kunna följas.

Det är önskvärt, att de föreslagna organisationsändringarna kunna genomföras inom en så snävt som möjligt begränsad kostnadsram. Det bör under sådana förhållanden undersökas, huruvida icke indragning eller omorganisation för att ernå kostnadsminskning på annat håll kan företagas.

Militieombudsmannainstitutionen, som tillkom under helt andra förhållanden än de nuvarande, har enligt uttalanden under senare år från kretsar tillhörande olika partier knappast numera någon uppgift att fylla, som icke lika väl och med betydligt mindre kostnader på annat sätt kan tillgodoses. En statistik från senare år över de åtal, som lett till fällande dom, visar dessas försvinnande ringa antal. Någon särställning för an- givelser i militära ärenden synes i detta fall icke erforderlig, och torde den nödiga sakkunskapen i hithörande mål med mindre omkostnader kunna ernås genom en i militära ärenden sakkunnig sekreterare hos justitie- ombudsmannen.

Militieombudsmannen och hans expedition bör sålunda kunna indragas. I årets statsverksproposition är anslaget för detta ändamål upptaget till 65,000 kronor.

Av största vikt synes vara att de föreslagna åtgärderna omedelbart vidtagas samt att de arbeten på hithörande områden, som sedan krigsberedskapskommissionen avgav sina förslag till stor del legat nere, åter upptages.

Vi hemställa därför, att riksdagen måtte besluta

att i enlighet med myndigheternas förslag öka antalet för arméförvaltningen avsedda officerare med 6 och för marinförvaltningen avsedda mariningenjörer med 1;

att industriberedskapskommissionen skall erhålla ett permanent sekretariat bestående tills vidare av 1 kanslichef och 1 sekreterare;

att rikskommissionen för den ekonomiska krigsberedskapen tilldelas följande ledamöter: 1 chef, 1 kanslichef, 1 militär avdelningschef, 1 avdelningschef för industriella frågor, 1 avdelningschef för livsmedelsfrågor, 1 avdelningschef för finans- och kreditfrågor samt för nationalekonomiska och statistiska arbeten, samt erforderlig expeditionspersonal;

att utredning igångsättes angående indragning av militieombudsmannainstitutionen;

att utredning angående nationens mobilisering vid krig snarast igångsättes och verkställs, innan ny proposition angående försvarsväsendets ordnande avlättes till riksdagen.

Stockholm den 21 mars 1925.

Bil. 2.

Förslag till stat för sekretariat för industriberedskapskommissionen.

1 chef (arvode)	kronor 11,460
1 sekreterare (arvode)	» 8,400
Tillkallade sakkunniga, skrivbiträden och expenser m. m.	» 10,140
	<hr/> Summa kronor 30,000.

Bil. 3.

Förslag till stat för rikskommissionen för den ekonomiska krigsberedskapen.

1 ordförande (arvode)	kronor 18,000
1 kanslichef (arvode)	» 15,000
4 avdelningschefer (arvodena à kronor 11,460)	» 45,840
Arvoden åt icke fast avlönade ledamöter	» 10,000
Ersättning åt särskilt tillkallade sakkunniga	» 20,000

Biträdande personal.

2 officerare och 4 underofficerare å övergångsstat	kronor 6,500
Expenser m. m.	» 9,660
	<hr/> Summa kronor 125,000.

Bil. 4.

Avskrift.

Angående lagbestämmelser om näringsidkares skyldighet att biträda vid arbetet med industriens krigsorganisation.

Stockholm den 9 februari 1925.

Till Konungen.

I skrivelse till statsrådet och chefen för försvarsdepartementet den 14 november 1923 d.-nr 2577 M. I. gjorde arméförvaltningens artilleridepartement på däri anförda skäl framställning om utfärdande av lagstadgade föreskrifter angående näringsidkares skyldighet att biträda vid arbetet med industriens krigsorganisation. Någon nådig proposition i ärendet blev emellertid ej avgiven till 1924 års riksdag.

För ifrågavarande organisationsarbete erfordras ett intimt samarbete med och biträde från olika privata näringsidkare. Detta biträde är emellertid beroende på frivilligt åtagande från vederbörande näringsidkares sida, och ehuru det samma i många fall beredvilligt lämnats, hava på en del håll svarigheter gjorts eller biträde vägrats. Härigenom blir det avsedda organisationsarbetet resultatlöst.

Med hänsyn till den stora och grundläggande betydelse, som här avsett arbete har för landets krigsberedskap, är det av yttersta vikt, att det samma vilar på en säker grund. Detta är ej fallet, då såsom hittills erfordrerligt biträde från näringslivet är beroende av vederbörandes goda vilja, utan kräves härför att dylik biträdesskyldighet ålägges näringsidkarna i form av lagstadgade bestämmelser. Ju längre här avsett organisationsarbete framskridit, desto starkare har detta krav framträtt.

Det arbete, som näringsidkarna för detta ändamål i allmänhet ha att utföra, består i lämnande av vissa uppgifter dels angående maskinpark och tillverkningskapacitet m. m. dylikt, dels angående personalförhållanden (vilka senare uppgifter avse att möjliggöra säkerställandet av företagets personalbehov vid mobilisering) ävensom att, då så erfordras, biträda med uppgörande av krigsleveranskontrakt och dylikt. För detta arbete kan någon ersättning i fredstid ej lämnas av förvaltningsmyndigheterna. Den avgörande betydelse, som näringsidkarnas medverkan vid detta arbete äger för landets krigsberedskap, torde dock trots de därmed förenade kostnaderna, vilka som regel äro obetydliga, väl motivera, att denna medverkan ålägges dem såsom en lagstadgad skyldighet, vilken närmast kan betraktas som ett slags »administrativ värnplikt».

Olägenheterna för näringslivet med en dylik »administrativ värnplikt» kompenseras emellertid till fullo av de fördelar, som en planerad krigsorganisation medför för de i organisationen medtagna företagen. Dessa företag få nämligen i händelse av mobilisering behålla en stor del av sin anställda personal och få fortsätta sin ordinarie drift eller upptaga annan för deras förhållanden lämplig krigstillverkning i största möjliga utsträckning. Ifrågavarande kostnad kan därför betraktas såsom ett slags krigs-riskpremie, som i händelse av krig ger en riklig ersättning.

Till förberedelsearbetena för den industriella krigsberedskapen höra även bland annat planer för utvidgning i stor skala av befintliga industrier ävensom skapande av nya sådana m. m. Vid utförande av dylika större arbeten, som ofta nog draga stora kostnader, torde dock ersättning böra

utgå från förvaltningsmyndigheterna enligt för varje särskilt fall träffad överenskommelse.

Ovan berörda förhållanden avse huvudsakligen den rent militära krigsberedskapen. I samband med här ifrågasatta lagbestämmelser torde emellertid även böra upptagas föreskrifter angående skyldighet för ämbetsverk, kommunala styrelser och banker m. fl. ävensom andra i den förut avsedda krigsorganisationen ej ingående näringsidkare, vilkas fortsatta verksamhet är av vikt för landets allmänna krigsberedskap, att lämna uppgifter angående den personalorganisation, som för deras fortsatta verksamhet under krig kan vara erforderlig. Dylika uppgifter, — vilkas insändande hittills regleras genom Eders Kungl. Maj:ts nådiga kungörelse den 21 januari 1916 angående uppskov med och frikallelse från inställelse till tjänstgöring vid mobilisering för vissa värnpliktiga (Sv. ffs. nr 20/1916) —, bearbetad för närvarande av till försvarsdepartementet tillkallade sakkunniga för prövning av ansökningar rörande uppskov med inställelse till tjänstgöring vid mobilisering (generalmajoren m. m. H. E. Hult m. fl.). Dessa sakkunniga hava emellertid enligt under hand lämnat meddelande vid ett sammanträde under sistlidne december framhållit önskvärdheten av, att lagbestämmelser i sistnämnda hänseende vardå utfärdade, ävensom lämpligheten av, att dessa lagbestämmelser upptagas i samband med de förut nämnda lagbestämmelserna angående näringsidkares skyldighet att biträda vid arbetet med industriens krigsorganisation.

Sveriges industriförbund har i yttrande den 2 dennes, varav avskrift här bifogas, förklarat sig ingenting hava att invända mot, att här avsedda bestämmelser upphöjas till lag, under förutsättning att vissa av förbundet angivna synpunkter beaktades vid lagförslagets utarbetande.

Med iakttagande av Sveriges industriförbunds ovanberörda synpunkter har bifogade utkast till lagbestämmelser utarbetats inom arméförvaltningen och få arméförvaltningens artilleri-, fortifikations- och intendentsdepartement samt sjukvårdsstyrelse ävensom marinförvaltningen — under framhållande av frågans vitala betydelse i krigsberedskapshänseende — i underdånighet hemställa, att nådig proposition måtte i angivet syfte av-givas till innevarande års riksdag.

I ärendets handläggning hava från marinförvaltningen deltagit: under-tecknad Lindberg, chef, Boalt, Nilson, Lindbeck, Maijström, Simonsson, Wester, Palm, föredragande, och Stephenson-Möller.

Underdånigst

För kungl. arméförvaltningens artilleri-, fortifikations- och³ intendentsdepartement samt sjukvårdsstyrelse

SPARRE	DE CHAMPS	FRÖLICH	BAUER	SWARTZ
	NYSTRÖM	WIKLAND	ERHARDT	

Föredragande:

På kungl. marinförvaltningens vägnar:

H. Lindberg.

Th. R. Moberg.

Hedqvist

Avskrift.

Utkast till lagbestämmelser angående skyldighet för industriidkare m. fl. att biträda vid arbetet med industriens krigsorganisation.

(Att införas i värnpliktslagen eller, om detta ej lämpligen låter sig göra, utfärdas såsom särskild lag.)

§ 1.

1. Det åligger en var, som i Sverige idkar industriell eller annan för krigsmakten under krig erforderlig verksamhet, att beträffande egen verksamhet, dels på anfordran lämna försvarsverkets centrala förvaltningsmyndigheter alla sådana uppgifter rörande personal, maskinpark, tillverkningsförmåga och dylikt, vilka vederbörande myndighet anser erforderliga för organisationen av landets industriella krigsberedskap, dels ock i övrigt biträda vid planläggande av krigstillverkningen. Medför dylikt biträde arbete av sådan beskaffenhet eller omfattning, att näringsidkare anser sig böra påfordra ersättning härför, men överenskommelse härom ej kan träffas, skall frågan hänskjutas till en enligt lagen om skiljemän den 23 oktober 1887 tillsatt skiljenämnd, vilken äger dels avgöra, huruvida ersättning bör utgå, dels även bestämma ersättningsbeloppets storlek.

2. Likaledes åligger det statens ämbetsverk och andra offentliga verk, kommunala styrelser och verk samt bankaktiebolag och solidariska bankbolag ävensom uti den i mom. 1 omnämnda organisationen ej ingående näringsidkare, att på anfordran av myndighet, som Konungen bestämmer, lämna sådana uppgifter angående den för dem under krig erforderliga personalorganisationen, vilka nämnda myndighet anser för ändamålet nödvändiga.

3. Hos dylika verk, styrelser, institutioner och näringsidkare m. fl. anställd värnpliktig personal, som av respektive myndigheter prövas oundgängligen erforderlig för planerad personalorganisation i händelse av krig, ställes till vederbörandes förfogande på sätt Konungen bestämmer.

§ 2.

Det åligger här avsedda myndigheter att tillse, icke blott att de uppgifter angående näringsidkares verksamhet, som införskaffats jämlikt § 1, ej utlämnas, utan även att i övrigt ingå vid arbetet med industriens krigsorganisation vunna upplysningar rörande dylik verksamhet komma till annan näringsidkares kännedom.

§ 3.

Den, som underlåter att lämna i § 1 föreskrivna uppgifter eller att biträda vid arbetet med industriens krigsorganisation, böte från och med 50 till och med 5,000 kronor.

Rätt avskrivet intygar:

M. Rudenschöld.

Avskrift.

Sveriges industriförbund.

Till kungl. arméförvaltningens artilleridepartement.

I skrivelse den 23 sistlidne januari har kungl. arméförvaltningens artilleridepartement anhållit om Sveriges industriförbunds yttrande rörande ett översänt utkast till lagbestämmelser angående skyldighet för industriidkare m. fl. att biträda vid arbetet med industriens krigsorganisation. I anledning härav får industriförbundet, vars styrelse å sammanträde den 29 sistlidna månad förehaft ärendet till prövning, äran anföra följande.

Sista punkten i 1 mom. av § 1 lyder enligt förslaget: »Medför dylikt biträde arbete av sådan beskaffenhet eller omfattning, att ersättning därför bör utgå, men överenskommelse om ersättningens belopp ej kan träffas, skall frågan härom hänskjutas till avgörande av skiljemän enligt lagen om skiljemän den 28 oktober 1887.» Med den avfattning, som givits förslaget i denna del, kommer ett hänskjutande till skiljenämnd i realiteten endast att kunna ske, för det fall att statsmyndigheten och näringsidkaren äro ense om, att ersättning bör utgå, men ej kunna enas om ersättningsbeloppets storlek. Enligt förbundets mening bör det emellertid även kunna överlämnas till skiljenämnden att, i händelse av tvist mellan parterna, avgöra huruvida ersättning över huvud taget bör utgå. I annat fall kunde nämligen ersättningsbestämmelserna göras fullständigt illusoriska, därigenom att statsmyndigheten helt och hållet underkänner ett av näringsidkaren framställt ersättningskrav. — Enligt förbundets mening bör bestämmelsen för den skull givas exempelvis följande formulering: »Medför dylikt biträde arbete av sådan beskaffenhet eller omfattning, att näringsidkaren anser sig böra påfordra ersättning härför, men överenskommelse härom ej kan träffas, skall frågan hänskjutas till en jämlikt lagen om skiljemän den 28 oktober 1887 tillsatt skiljenämnd, vilken äger dels avgöra, huruvida ersättning bör utgå, dels även bestämma ersättningsbeloppets storlek.»

Enligt § 2 i lagförslaget skall det åligga vederbörande myndighet att tillse, att vissa uppgifter och upplysningar, som kommit till myndighetens kännedom, icke »utlämnas». Industriförbundet kan icke finna en sådan formulering vara tillfyllest för tryggande av industriidkarnas berättigade krav på sekretess i fråga om tillverkningsmetoder och fabriktionsorganisation m. m. — Rörande denna fråga vill förbundet fästa uppmärksamheten därpå, att det för mångt industriföretag kan rent av vara en livsbetingelse, att vissa av de tekniska organisatoriska förhållanden, varunder verksamheten bedrives, icke komma till konkurrenters kännedom. Det är fördenskull av utomordentlig vikt, att sådana lagbestämmelser utfärdas i fråga om arbetet med industriens krigsorganisation, att icke blott ett direkt utlämnande av införskaffade uppgifter om näringsidkarna förbjödes, utan även myndigheterna särskilt åläggas att vaka över sekretessen under arbetets utförande. Industriförbundet har därvid närmast i sikte nödvändigheten av att de officerare, som besöka industriföretagen för uppgörandet av erforderliga krigsberedskapsplaner, få sådana förhållningsorder och instruktioner, att största möjliga garanti vinnes, att icke upplysningar av förbiseende eller obetänksamhet lämnas till det ena företaget rörande även till synes ganska likgiltiga förhållanden vid det andra.

— På grund av det anförda föreslår förbundet, att § 2 gives följande, något utförliga formulering: »Det åligger här avsedda myndigheter att tillse, icke blott att de uppgifter angående näringsidkares verksamhet, som införskaffats jämlikt § 1, ej utlämnas, utan även att i övrigt inga vid arbetet med industriens krigsorganisation vunna upplysningar rörande dylik verksamhet komma till annan näringsidkares kännedom.»

Förutom i ovannämnda hänseende har industriförbundet — som givetvis icke ansett sig böra ingå på någon granskning av de föreslagna bestämmelserna ur rent formell synpunkt — icke någon erinran att framställa mot förslaget och har för sin del ingenting att invända emot, att det samma upphöjes till lag, för så vitt tillfyllestgörande ändringar i ovanberörda båda punkter bliva genomförda.

Stockholm den 2 februari 1925.

SVERIGES INDUSTRIFÖRBUND.

Axel Hultkrantz.

Gustaf Settergren.